

Beginselprogram 1959 Partij van de Arbeid

*Aanhangsel:
Universele Verklaring
van de Rechten van de Mens*

Uitgave: Partij v. d. Arbeid, Tesselschadestr. 31, Amsterdam-W.

Het beginselprogramma van de Partij van de Arbeid is vastgesteld op het 7de Congres van de Partij op 12, 13 en 14 november 1959.

De Partij van de Arbeid voert de politieke strijd tot verwerkelijking van het democratische socialisme. Zij wordt gedreven door het verlangen naar geestelijke vrijheid, gerechtigheid, welvaart en wereldvrede. Zij staat open voor allen die deze politieke strijd gemeenschappelijk willen voeren, hoezeer zij in levens- en geloofsovertuiging mogen verschillen.

I Democratisch-socialisme

1. De partij verstaat onder democratisch-socialisme:

a. een **samenleving**, doordrongen van eerbiediging van de medemens, waarin de vrijheid gebonden is aan gerechtigheid en maatschappelijke ordening dienstbaar is aan het welzijn van enkeling en gemeenschap;

b. een **staatkundig bestel**, dat dienstbaar is aan een besluitvaardige en strijdbare democratie, waarin de staat onderworpen is aan het recht en de burgers actief betrokken zijn bij het bestuur van de gemeenschap;

c. een **sociaal-economische orde** zonder klassesetstellingen, waarin de gemeenschap verantwoordelijk is voor planmatige leiding der produktie en rechtvaardige verdeling van de welvaart, de eigendom der produktiemiddelen en de beschikkingsmacht daarover ondergeschikt zijn aan het welzijn der gemeenschap, persoonlijke initiatieven worden bevorderd, gelijke kansen op ontplooiing bestaan voor een ieder, aan sociaal zwakken bijstand is verzekerd, een rechtsorde van de arbeid de positie der werkenden in bedrijf en maatschappij waarborgt;

d. een **cultuurleven**, waarin de scheppende krachten zich in vrijheid kunnen ontplooiën, allen toegang hebben tot de rijkdommen der cultuur,

gemeenschapsorganen medeverantwoordelijkheid dragen voor het bevorderen en verbreiden van cultuur, eigen verantwoordelijkheid kan worden beleefd in alle vormen van gemeenschapsleven;

e. een **internationale samenleving**, waarin de menselijke solidariteit gestalte krijgt in een rechtsorde, die vrijheid, gerechtigheid en vrede voor alle volken en rassen waarborgt.

II Samenleving

2. De partij acht gelijkheid van ontwikkelingskansen en het wegnemen van belemmeringen, die vrije doorstroming en maatschappelijke opklimming in de weg staan, een van de belangrijkste maatschappelijke doeleinden; karakter en bekwamheid behoren daarbij het richtsnoer te zijn.

3. De partij acht het noodzakelijk de maatschappelijke hervormingsarbeid in het bijzonder te richten op verdediging van de rechten van de enkeling, bescherming van zwakke groepen, het scheppen van nieuwe verbanden en zelfbestuur van gemeenschappen. Scholing en vorming zijn daarbij van beslissende betekenis.

4. Verwezenlijking van het beginsel van gelijkwaardigheid op alle terreinen van het maatschappelijk leven is onverenigbaar met grote sociale afstanden en overleefde standsonderscheidingen.

In het maatschappelijk verkeer behoren vrije ontmoetingen en samenwerking, gebaseerd op wederzijdse eerbiediging, mogelijk te zijn tussen personen uit verschillende bevolkingsgroepen.

5. De partij erkent het recht der geestelijke groeperingen op vrije ontplooiing. Zij ziet het als haar roeping, om tot behoud en versterking van de menselijke verbondenheid in heel ons volk, te streven naar zo hecht mogelijke samenwerking tussen

mensen van verschillende overtuiging. Daarom verwerpt zij het streven om levensbeschouwelijke binding te doen gelden als het enig mogelijke en vanzelfsprekende organisatiebeginsel op alle terreinen der samenleving. Mede ter wille van de rechten van minderheden en van de vrijheid van keuze dient dit automatisme der verzuiling te worden afgewezen, in het overheidsbeleid evenzeer als in het organisatieleven.

6. De partij ziet het als een taak van de overheid om aan de kerken de vrijheid te waarborgen hun roeping te vervullen met betrekking tot de verkondiging van hun boodschap, hun dienstbetoon aan de wereld en het spreken van hun woord ook over het staatkundig en maatschappelijk leven.

7. Evenzeer ziet de partij het als een taak van de overheid om aan genootschappen op geestelijke grondslag van niet-kerkelijken de vrijheid te waarborgen om hun taken te vervullen op het gebied van het geestelijk leven, tot verwerkelijking van de menselijke verbondenheid en tot verdieping van het staatkundig en maatschappelijk leven.

8. De bevolkingstoename in ons land plaatst ook de overheid voor dringende vraagstukken. De partij streeft naar oplossingen, die rekening houden met de zedelijke overtuiging in de verschillende groeperingen van ons volk.

9. De partij erkent de fundamentele waarde van huwelijk en gezin, zowel voor de groei van de persoonlijkheid van alle gezinsleden, als voor de samenleving. Sociale, fiscale, culturele en volkshuisvestigingspolitiek dienen mede op bescherming en verheffing van het gezin te zijn gericht.

10. De partij is van oordeel, dat de overheid mede verantwoordelijkheid draagt voor de geestelijke en lichamelijke gezondheid van de gehele bevolking.

De partij beschouwt de verzekering van een hoog peil der volkshuisvesting als een dringende taak van de overheid.

11. In elke samenleving en zeker in de huidige, welke schoksgewijze veranderingen doormaakt, is een doelmatig functionerend maatschappelijk werk vereist ter verlening van hulp in menselijke noden en ter voorkoming en opheffing van ontwrichtende sociale spanningen.

III Staatskundig bestel

12. De partij acht de strijd voor een rechtvaardige samenleving onverbrekkelijk verbonden aan de strijd voor de democratie.

Zij verstaat onder democratie een staatskundig bestel, waarin: de regering steunt op en verantwoording schuldig is aan de in vrijheid, op de grondslag van algemeen kiesrecht, gekozen volksvertegenwoordiging;

alle burgers gelijk zijn voor de wet;

de rechten van de enkeling en minderheden worden erkend en gewaarborgd;

de democratie wordt verdedigd tegen degene die het op haar vernietiging hebben gemunt.

13. Zij erkent principieel de gelijkgerechtigdheid van alle leden der gemeenschap, ongeacht sekse, ras of levensovertuiging en de plicht der overheid hen op voet van gelijkwaardigheid te behandelen.

14. Zij verwerpt elke vorm van staatsabsolutisme en dictatuur en is van oordeel, dat op democratische wijze ingerichte en functionerende partijen wezenlijk zijn voor een levende democratie. Deze dienen aan de ontwikkeling van de in het volk levende politieke opvattingen leiding te geven en de actieve deelneming van alle burgers aan de behartiging der publieke zaak te bevorderen.

15. Zij acht partijvorming op grondslag van een godsdienstige belijdenis – waartoe de vrijheid uiteraard gewaarborgd dient te zijn – als beginsel verwerpelijk en in de huidige Nederlandse verhoudingen schadelijk. Het streven alle geloofsgenoten ondanks uiteenlopend politiek inzicht aan zulk een

partij te verbinden, belemmert een zuiver functioneren van de politieke wilsvorming.

16. Zij erkent de eigen waarde van het gezag als een waarborg voor het recht en de vrijheid der burgers. De overheid is verplicht tot verantwoording aan het volk. Het besef van verantwoordelijkheid bij de burgers voor het gebruik van de democratische rechten dient mede door de politieke partijen te worden versterkt.

17. Zij verwerpt de opvatting, dat de staat op de grondslag van een godsdienstige belijdenis moet staan; zij erkent dat hij in zijn handelen gebonden is aan zedelijke normen. Hij behoort zich mede verantwoordelijk te stellen voor de geestelijke waarden, die een levenskrachtige democratie dragen.

18. De overheid is geroepen het geestelijk leven van het volk te beschermen en te bevorderen. Zij is daarbij gehouden verdraagzaamheid te betrachten, de geestelijke vrijheid te eerbiedigen en rekening te houden met de verscheidenheid van levensovertuiging.

19. De overheid is mede verantwoordelijk voor de verwezenlijking en handhaving van de politieke en sociale grondrechten, zoals deze zijn neergelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, aanvaard door de Verenigde Naties.

20. De staat moet zijn een rechtsstaat. Hij vervult zijn taken ter behartiging van het welzijn der burgers onder verwezenlijking en krachtige handhaving van het recht, waaraan hij ook zelf is onderworpen.

21. De partij verwerpt staatssocialisme en bureaucratische machtsaanmatiging. De vergroting van taken en bevoegdheden van de overheid en de ontwikkeling van nieuwe organen versterken de noodzaak tot voortdurende waakzaamheid voor de eigen verantwoordelijkheid van personen en

groepen, de rechtsbescherming van de burgers en een doeltreffende controle door de gekozen vertegenwoordigende lichamen.

22. Zelfstandigheid van lagere organen, zoals gemeenten en provincies, dient te worden gehandhaafd. Zo nodig dient daartoe de instelling van bovengemeentelijke eenheden te worden bevorderd voor de vervulling van taken; die de mogelijkheden van de bestaande gemeenschappen te boven gaan. Bij de uitvoering van de toegenomen overheidstaken dienen de bestuursorganen van de territoriale gemeenschappen zoveel mogelijk actief betrokken te worden.

23. Ter wille van een zo breed mogelijke spreiding van verantwoordelijkheid dienen nieuwe gemeenschapsorganen, berustend op samenwerking van overheid en vrije maatschappelijke organisaties, tot stand te komen. Aan deze organen kunnen adviserende, uitvoerende en verordenende bevoegdheden worden toegekend. Zij dienen onder doeltreffende controle te staan van de gekozen vertegenwoordigende lichamen.

24. Ter wille van de bescherming van de rechten en belangen van de burgers dienen de wettelijke waarborgen tegen willekeur en machtsmisbruik van overheidsorganen te worden uitgebreid.

25. De gewapende macht dient onderworpen te zijn aan de politieke organen der democratie en in haar organisatie waarborgen te bevatten voor de democratische rechten van haar leden.

IV Sociaal-economische orde

26. De partij bestrijdt de ook in de veranderde maatschappij nog sterke kapitalistische krachten — met name de ongeordende produktieverhoudingen en de concentratie van economische macht in handen van weinigen —, die economi-

sche uitbuiting en bestaansonzekerheid veroorzaken en voor grote groepen der bevolking culturele achterstelling betekenen. Het economisch bestel dient gericht te zijn op een doelmatige voorziening in de behoeften van mens en gemeenschap, een zo volledig mogelijk gebruik der produktiekrachten en een rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling.

Deze doeleinden gelden zowel voor de nationale volkshuishouding als voor het internationale economische leven.

27. De partij acht de verwezenlijking van deze doelstellingen slechts mogelijk bij een planmatige ordening van produktie en verdeling, nationaal en internationaal. Zij erkent de waarde voor het economische leven van de vrijheid van consumptie, beroep en bedrijf. Zij streeft naar een economische orde, waarin bij het gebruik van deze vrijheden het motief van dienst aan de gemeenschap tot gelding wordt gebracht.

28. De overheid heeft een belangrijke taak bij het verwezenlijken van deze doelstellingen. Zij dient de voorwaarden te scheppen, waaronder particuliere bedrijven het algemeen welzijn zo goed mogelijk kunnen behartigen; gemeenschapsbedrijven en -diensten in stand te houden of in het leven te roepen daar, waar particuliere produktie het algemeen belang niet of niet voldoende kan of wil behartigen; een rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling te bevorderen.

29. De eigendom der produktiemiddelen behoort ondergeschikt te zijn aan het welzijn van de gehele gemeenschap en dienstbaar aan een doelmatige voorziening in de behoeften. Zowel uit een oogpunt van doelmatigheid als van spreiding van macht, is het gewenst dat verschillende vormen van gemeenschaps- en particuliere produktie naast elkaar bestaan. Binnen dit raam dient de particuliere beschikkingsmacht te worden beperkt voor zover het gemeenschapsbelang dit nodig maakt.

Socialisatie van de voornaamste produktiemiddelen in industrie en dienstverlening is noodzakelijk, wanneer dit het

doeltreffende middel is voor de instandhouding van de werkgelegenheid, de breideling van economische machtsposities en de verkrijging van een doelmatige taakvervulling van bepaalde takken van produktie en dienstverlening.

30. De structuur van de belangrijke particuliere ondernemingen dient zodanig te worden hervormd, dat, naast de belangen van de daarbij betrokken kapitaalverschaffers, ook de belangen van werknemers en de gemeenschap tot gelding komen.

31. Ten einde iedere werkende mens rechts- en bestaanszekerheid te waarborgen, worden de arbeidsverhoudingen en de regeling daarvan — waaronder die van de werkstaking — geplaatst in een rechtsorde, berustend op het beginsel, dat de arbeid een belangrijke zedelijke factor is en het centrale element in het voortbrengingsproces.

32. De partij aanvaardt de beginselen die aan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie ten grondslag liggen, namelijk: de toekenning van zelfstandige bevoegdheden aan het publiekrechtelijke georganiseerde bedrijfsleven onder toezicht van het centrale gezag, de behandeling zowel van economische als van sociale problemen in deze organen, de gelijkwaardigheid van werkgevers- en werknemersorganisaties.

In de organisatie van het gehele economische leven dient de positie van de consument te worden versterkt. De verbruikскоöperatie en andere organisaties van consumenten kunnen daarbij een waardevolle taak vervullen.

33. Erkennende, dat verschillen in inkomen gerechtvaardigd kunnen zijn, streeft de partij naar vermindering van de bestaande ongelijkheid met name tussen ondernemers- en werknemersinkomen, opdat het gelijke recht op levensontplooiing van allen tot uitdrukking komt. De verdeling van het arbeidsinkomen behoort in de eerste plaats te berusten op het beginsel van gelijke beloning voor gelijkwaardige prestatie en rekening te houden met uiteenlopende behoeften.

Ter bestrijding van de onrechtvaardigheid in de ongelijke bezitsverdeling, dienen de mogelijkheden tot vererving beperkt en de opbrengsten van particuliere vermogens begrensd te worden. Mede ter wille van de spreiding van het bezit, dienen de werknemers aanspraken te verkrijgen op het in de ondernemingen opgehoopte vermogen. Een stelsel van sociale zekerheid behoort te steunen op de solidariteit van de verzekerden en dient hen te beschermen tegen risico's die niet individueel kunnen worden gedragen.

34. De partij acht het een taak van de overheid krachtig beleid te voeren op het gebied van de ruimtelijke ordening, waarbij een doelmatige spreiding van bevolking en werkgelegenheid dient te worden nagestreefd en met name aandacht zal moeten worden geschonken aan de snel groeiende behoefte aan recreatie en aan natuurbescherming.

De grote bevolkingsdichtheid vergt een overheidsbeleid op lange termijn, waarin aan de voorbereiding van een verantwoorde emigratie zowel naar overzeese landen als binnen Europa voortdurend aandacht zal worden gegeven.

35. In de ontwikkeling der maatschappij vervult de groep der hoofdarbeiders (wetenschappelijke deskundigen, stafpersoneel, ambtenaren, employés) een voortdurend belangrijker functie. Zij verkeren evenals de handarbeiders in een positie van afhankelijkheid; hun belangen behoren dienovereenkomstig te worden gewaarborgd. Het sociale, culturele en fiscale beleid dient recht te doen aan de eigen taken en verantwoordelijkheden van deze groep.

36. De agrarische bevolking, die ten volle behoort te delen in het culturele, sociale en economische leven, heeft tot taak op zo doelmatig mogelijke wijze haar bijdrage te leveren in de Nederlandse volkshuishouding, waarvoor zij een rechtvaardige beloning behoort te ontvangen.

De overheid heeft tot taak de agrarische bevolking te beschermen tegen de sterke schommeling in de bedrijfsresultaten, die aan de agrarische produktie eigen zijn.

Het economische landbouwbeleid dient gericht te zijn op het tegen billijke prijs in blijvend gebruik verschaffen van doelmatig verkavelde gronden aan vakbekwame agrariërs op bedrijven van voldoende grootte.

De wetgeving ten aanzien van grondgebruik en vestigingsvoorwaarden dient aan deze doelstelling dienstbaar te zijn. Van gemeenschapswege ontgonnen en nieuw ingepolderde gronden behoren eigendom van de gemeenschap te blijven. In het proces van sociale veranderingen, dat zich op het platteland voltrekt, dient de overheid blijk te geven het eigen karakter van de plattelandssamenleving te erkennen.

37. De middenstand, bestaande uit de zelfstandige risico-dragende ondernemers in het midden- en kleinbedrijf, is sociaal en economisch een belangrijk element van de samenleving.

Ook in een democratisch-socialistische maatschappij zal de middenstand, welke zijn taak verricht binnen het raam van een op het algemeen belang gerichte welvaartspolitiek en daartoe is opgenomen in de ordening van het sociale en economische leven, een waardevolle functie vervullen.

38. De onderscheiden groepen van werknemers en zelfstandigen, die produktie en dienstverlening verzorgen — hand- en hoofdarbeiders, uitoefenaren van vrije beroepen, ondernemers, middenstanders en boeren —, zijn in toenemende mate op onderlinge samenwerking aangewezen.

De overheid dient aan deze samenwerking vorm te geven in een sociaal-economisch bestel, waarin deze groepen gemeenschappelijk verantwoordelijkheid aanvaarden voor het welzijn van de gehele gemeenschap.

V Cultuurleven

39. De partij acht het de taak van de overheid een actieve cultuurpolitiek te voeren, gericht op de ontwikkeling van lichamelijke, intellectuele, zedelijke en geestelijke krachten in alle groepen van ons volk. Belemmeringen van economi-

sche, sociale en geografische aard, voor deelneming van een ieder aan de cultuur en haar ontwikkeling, behoren te worden weggenomen.

40. De partij streeft naar een stelsel van onderwijs en opvoeding, gericht zowel op persoonlijkheidsvorming van de opgroeiende mens als op zijn beroep, zijn plaats in gezin, maatschappij, staat en cultuur. Zij verlangt, dat de verschillende schoolsoorten een organisch samenhangend geheel zullen vormen.

In alle schooltypen behoort ruimte te zijn voor algemene vorming, gericht op het dragen van medeverantwoordelijkheid zowel voor de geestelijke rijkdommen van het verleden als voor de toekomst van ons volk in nieuwe verhoudingen.

Het democratische beginsel behoort te gelden ook voor de bestuursvorm der scholen.

41. De partij acht levensbeschouwing en geloofsovertuiging van fundamentele betekenis bij opvoeding en onderwijs; zij eerbiedigt de eigen grondslagen zowel van het openbaar als van het bijzonder onderwijs. Zij erkent het recht der ouders op vrije schoolkeuze als een eis van democratie. Daarom aanvaardt zij het beginsel der onderwijsapificatie.

Elke tak van onderwijs dient een positieve bijdrage te leveren tot onderlinge saamhorigheid en verdraagzaamheid in ons volk.

42. Vrije wetenschapsbeoefening is eigen aan een levenskrachtige democratie. De partij eist van de overheid, dat zij inrichtingen van hoger onderwijs en andere wetenschappelijke instituten in staat stelt hun taak te vervullen, mede in internationaal verband. Daartoe behoort ook het scheppen van de materiële voorwaarden voor de intellectuele werkers.

43. De overheid heeft tot taak zorg te dragen voor voldoende gelegenheid tot scholing en vorming van kunstenaars, en de economische voorwaarden te scheppen voor in vrijheid uit te oefenen artistieke werkzaamheid. Zij dient de ontvankelijk-

heid voor uitingen van kunst bij jongeren en volwassenen te bevorderen, evenals het begrip voor de waarde van de kunst voor individu en gemeenschap.

44. De partij erkent de betekenis van de arbeid, die ten bate van de alzijdige ontwikkeling in het bijzonder van de jonge generatie buiten schoolverband, wordt verricht. De overheid behoort deze arbeid krachtig te steunen.

VI Internationale samenleving

45. De partij is van oordeel, dat de groeiende onderlinge afhankelijkheid der volkeren de verwerkelijking vergt van een internationale rechtsorde, waarin elk volk zijn bijdrage levert en zich bereid toont nationale soevereiniteit te beperken ten behoeve van bovennationale organen. In deze internationale rechtsorde zullen recht en gezag, met uitsluiting van elke eigen richting, moeten worden gehandhaafd door een internationale rechtspraak en een internationale gewapende macht. Ter verwezenlijking der sociale rechtvaardigheid en tot vergroting van welvaart en bestaanszekerheid is een doelmatige internationale economische ordening noodzakelijk.

46. De partij ziet in de Verenigde Naties en regionale gemeenschappen uitgangspunten om te komen tot een werkelijke internationale organisatie, in dienst van recht en rechtsontwikkeling en handhaving van vrede.

De groei van internationale gezagsorganen dient gepaard te gaan met de totstandkoming van internationale vertegenwoordigende lichamen, welke met werkelijke bevoegdheden zijn toegerust, opdat democratische besluitvorming en controle worden gewaarborgd.

47. Europa zal zijn eenheid moeten vinden om zich zelf te kunnen ontplooiën en om zijn bijdrage te kunnen leveren tot een verdere ontwikkeling van een vreedzame en democratische internationale samenleving. Het zal, binnen het kader van een brede samenwerking in wereldverband, een hechte

bovennationale economische en politieke gemeenschap moeten vormen.

De Europese gemeenschap behoort een federatieve structuur te bezitten en te zijn toegerust met eigen organen, welke met politieke leiding, controle en rechtshandhaving zijn belast.

48. In het atoomtijdperk meer dan ooit dient het socialistisch streven wezenlijk gericht te zijn en te blijven op een werkelijke vrede en op ontwapening, met garanties van afdoende controle op naleving ervan. Vrede en ontwapening zijn evenwel onbereikbaar, zolang totalitaire machten streven naar wereldoverheersing en vrijheid en menselijke waarden bedreigen. Onder deze omstandigheden dient ons land een doelmatige en verantwoorde bijdrage te leveren tot de politieke, economische en militaire verdediging der democratieën en met name ook tot versterking van het westerse bondgenootschap.

49. De emancipatie van de vroegere koloniale volken heeft de verhoudingen in de wereld veranderd, een ontwikkeling die nog steeds gaande is. Tegelijkertijd berooft het communistisch kolonialisme tal van volken van hun vrijheid. De partij verwerpt de koloniale gedachte en bestrijdt met kracht ook de overblijfselen daarvan. Het socialisme eist, dat het recht van zelfbeschikking in de plaats treedt van het kolonialisme in al zijn vormen.

In deze geest aanvaardt de partij de samenwerking tussen ons volk en de volken van de Nederlandse Antillen en Suriname op grondslag van gelijkwaardigheid en vrijwilligheid.

De ontwikkeling naar vrijheid en zelfstandigheid der jonge staten in Azië en Afrika vraagt van het Westen de bereidheid tot samenwerking op voet van gelijkwaardigheid. De niet-westerse volken zullen voor de beginselen van vrijheid, sociale gerechtigheid en solidariteit een eigen vorm moeten vinden, waarbij het westerse socialisme bereid moet zijn tot medewerking.

50. De grote verschillen in welvaartspeil tussen het Westen en de economisch onderontwikkelde gebieden zijn funda-

menteel in strijd met de gedachte der internationale solidariteit en politiek onaanvaardbaar. Ons land dient alle mogelijke bijstand te verlenen om het produktiepeil, en daarmee het levenspeil in deze gebieden, te helpen opvoeren. Daartoe is nodig zowel een op dit doel gerichte internationale economische ordening als een doeltreffende hulpverlening, zonder politieke voorwaarden en bij voorkeur in het kader der Verenigde Naties.

VII De partij, karakter en roeping

51. De partij weet zich verbonden met en is een voortzetting van de bewegingen, die, op grond van democratische en socialistische idealen, het kapitalisme hebben bestreden en zich ten doel stelden de verwerkelijking van vrijheid en sociale rechtvaardigheid, de schepping van een klassenloze samenleving en de opbouw van een internationale rechtsorde.

52. De Partij van de Arbeid aanvaardt het democratische karakter van onze samenleving als een verworvenheid, waarop zij wenst voort te bouwen. Zij voert de strijd tegen de gebreken van de huidige maatschappij mede ter versterking van ons democratische bestel en ter duurzame bevestiging van de politieke en geestelijke vrijheid.

53. De partij stelt met voldoening vast, dat het verlangen naar gerechtigheid, vrijheid en solidariteit, zoals dat in het democratische socialisme gestalte krijgt, door verschillende levens- en geloofsovertuigingen wordt gestuwd.

Zij acht dit wezenlijk voor het karakter van de partij, beschouwt het als een positieve bijdrage tot het socialisme en — in een levensbeschouwelijk verdeeld volk — als een waarborg voor de geestelijke vrijheid. Zij verwerpt zowel het confessionalisme als het neutralisme als grondslag van partijvorming. Zij erkent het innig verband tussen levensovertuiging en politiek inzicht en waardeert het in haar leden als zij dit verband in hun politieke arbeid duidelijk doen blijken; daarom waardeert zij binnen haar organisatie de arbeid van

werkgemeenschappen op grondslag van de levensovertuiging, ter verdieping en verrijking van het geheel der socialistische gedachte en beweging.

54. De partij voert haar strijd in ons land als onderdeel van de internationale strijd voor geestelijke vrijheid, gerechtigheid, welvaart en wereldvrede, in verbondenheid met democratisch-socialistische partijen in andere landen en werelddelen. Zij doet een beroep op alle groeperingen van ons volk, om het leven voor de komende generaties te hoeden voor oorlogsgevaar en te bevrijden van ellende, onrecht en verdrukking.

UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS

Op 10 december 1948 werd de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens door de Algemene Vergadering der Verenigde Naties aanvaard en geproclameerd. Na deze historische daad te hebben verricht, deed de Alg. Vergadering een beroep op alle Leden der VN om aan de tekst der Verklaring bekendheid te geven en 'er voor zorg te dragen dat zij worde verspreid, vertoond, gelezen en behandeld, voornamelijk in scholen en andere inrichtingen van opvoedkundige aard, zonder onderscheid op grond van politieke status van landen of gebieden.'

De Nederlandse vertaling werd goedgekeurd door de Nederlandse regering.

Préambule

Overwegende, dat erkenning van de inhaerente waardigheid en van de gelijke en onvervreemdbare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld;

Overwegende, dat terzijdestelling van en minachting voor de rechten van de mens geleid hebben tot barbaarse handelingen, die het geweten van de mensheid geweld hebben aangedaan en dat de komst van een wereld waarin de mensen vrijheid van meningsuiting en geloof zullen genieten en vrij zullen zijn van vrees en gebrek, is verkondigd als het hoogste ideaal van iedere mens;

Overwegende, dat het van het hoogste belang is, dat de rechten van de mens beschermd worden, door de suprematie van het recht, opdat de mens niet gedwongen worde om in laatste instantie zijn toevlucht te nemen tot opstand tegen tyrannie en onderdrukking;

Overwegende, dat het van het hoogste belang is, de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen tussen de naties te bevorderen;

Overwegende, dat de volkeren van de Verenigde Naties in het Handvest hun vertrouwen in de fundamentele rechten van de mens, in de waardigheid en de waarde van de mens en in de gelijke rechten van mannen en vrouwen opnieuw hebben bevestigd en besloten hebben, sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard in grotere vrijheid te bevorderen;

Overwegende, dat de staten welke lid zijn van de Verenigde Naties, zich plechtig verbonden hebben om, in samenwerking met de Organisatie van de VN, overal de eerbied voor en de inachtneming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden te bevorderen;

Overwegende, dat het van het grootste belang is voor de volledige nakoming van deze verbintenis, dat een ieder begrip hebbe voor deze rechten en vrijheden;

Op grond daarvan proclameert de

ALGEMENE VERGADERING

DEZE UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS als het gemeenschappelijk door alle volkeren en alle naties te bereiken ideaal, opdat ieder individu en elk orgaan van de gemeenschap, met deze Verklaring voortdurend voor ogen, er naar zal streven, door onderwijs en opvoeding de eerbied voor deze rechten en vrijheden te bevorderen en door vooruitstrevende maatregelen, op nationaal en internationaal terrein, deze rechten algemeen en daadwerkelijk te doen erkennen en toepassen, zowel onder de volkeren van staten die lid van de VN zijn, zelf, als onder de volkeren van gebieden, die onder hun jurisdictie staan:

Artikel 1. Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 2. (1) Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

(2) Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.

Artikel 3. Een ieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.

Artikel 4. Niemand zal in slavernij of horigheid gehouden worden. Slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

Artikel 5. Niemand zal onderworpen worden aan foltering, noch aan een wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing.

Artikel 6. Een ieder heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden voor de wet.

Artikel 7. Allen zijn gelijk voor de wet en hebben zonder onderscheid aanspraak op gelijke bescherming door de wet. Allen hebben aanspraak op gelijke bescherming tegen iedere achterstelling in strijd met deze Verklaring en tegen iedere ophitsing tot een dergelijke achterstelling.

Artikel 8. Een ieder heeft recht op daadwerkelijke rechtshulp van bevoegde nationale rechterlijke instanties tegen handelingen welke in strijd zijn met de grondrechten, hem toegekend bij grondwet of wet.

Artikel 9. Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige arrestatie, detentie of verbanning.

Artikel 10. Een ieder heeft in volle gelijkheid recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie bij het vaststellen van zijn rechten en verplichtingen en bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging.

Artikel 11. (1) Een ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft er recht op voor onschuldig gehouden te worden, totdat zijn schuld krachtens de wet bewezen wordt in een openbare rechtzitting, waarbij hem alle waarborgen, nodig voor zijn verdediging, zijn toegekend.

(2) Niemand zal voor schuldig gehouden worden aan enig strafrechtelijk vergrijp op grond van enige handeling of enig verzuim, welke naar nationaal of internationaal recht geen strafrechtelijk vergrijp betekenden op het tijdstip waarop de handeling of het verzuim begaan werd. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

Artikel 12. Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn tehuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke in-

menging of aantasting heeft een ieder recht op bescherming door de wet.

Artikel 13. (1) Een ieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke staat.

(2) Een ieder heeft het recht, welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en daarnaar terug te keren.

Artikel 14 (1) Een ieder heeft het recht om in andere landen een asyl te zoeken en te genieten tegen vervolging.

(2) Op dit recht kan geen beroep worden gedaan ingeval van strafvervolgingen wegens misdrijven van niet-politieke aard of handelingen in strijd met de doeleinden en beginselen van de VN.

Artikel 15. Een ieder heeft recht op een nationaliteit. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht ontzegd van nationaliteit te veranderen.

Artikel 16. (1) Zonder enige beperking op grond van ras, nationaliteit of godsdienst, hebben mannen en vrouwen van huwbare leeftijd het recht om te huwen en een gezin te stichten. Zij hebben gelijke rechten wat het huwelijk betreft, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan.

(2) Een huwelijk kan slechts worden gesloten met de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten.

(3) Het gezin is de natuurlijke en fundamentele groepseenheid van de maatschappij en heeft recht op bescherming door de maatschappij en de staat.

Artikel 17. (1) Een ieder heeft recht op eigendom, hetzij alleen, hetzij te zamen met anderen.

(2) Niemand mag willekeurig van zijn eigendom worden beroofd.

Artikel 18. Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven, zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door de prak-

tische toepassing, door eredienst en het onderhouden van de geboden en voorschriften.

Artikel 19. Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid, zonder inmenging een mening te koesteren en door alle middelen en ongeacht grenzen, inlichtingen en denkbelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.

Artikel 20. Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vereniging en vergadering.

Niemand mag worden gedwongen tot een vereniging te behoren.

Artikel 21 (1) Een ieder heeft recht, deel te nemen aan het bestuur van zijn land, direct of door middel van gekozen vertegenwoordigers.

(2) Een ieder heeft het recht, op voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.

(3) De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de regering; deze wil zal tot uiting komen in periodieke en eerlijke verkiezingen, die gehouden zullen worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemmingen of volgens een procedure die evenzeer de vrijheid van stemmen verzekert.

Artikel 22. Een ieder heeft als lid van de gemeenschap recht op maatschappelijke zekerheid en heeft er aanspraak op, dat door middel van nationale inspanning en internationale samenwerking en overeenkomstig de organisatie en de hulpbronnen van de betreffende staat, de economische, sociale en culturele rechten, die onmisbaar zijn voor zijn waardigheid en voor de vrije ontplooiing van zijn persoonlijkheid, verwezenlijkt worden.

Artikel 23. (1) Een ieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtvaardige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.

(2) Een ieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid.

(3) Een ieder die arbeid verricht, heeft recht op een recht-

vaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld.

(4) Een ieder heeft het recht vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten ter bescherming van zijn belangen.

Artikel 24. Een ieder heeft recht op rust en op eigen vrije tijd, met inbegrip van de arbeidstijd en op periodieke vakanties met behoud van loon.

Artikel 25. (1) Een ieder heeft het recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zich zelf en zijn gezin, waaronder begrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen ontstaan ten gevolge van omstandigheden, onafhankelijk van zijn wil.

(2) Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg en bijstand.

Alle kinderen, al dan niet wettig, zullen dezelfde sociale bescherming genieten.

Artikel 26. (1) Een ieder heeft recht op onderwijs; het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en beginonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld. Hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor een ieder, die daartoe de begaafdheid bezit.

(2) Het onderwijs zal gericht zijn op de volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en op de versterking van de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het zal het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle naties, rassen of godsdienstige groepen bevorderen en het zal de werkzaamheden van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede steunen.

(3) Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe, de

soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven.

Artikel 27. (1) Een ieder heeft het recht, vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap, te genieten van kunst en deel te hebben aan wetenschappelijke vooruitgang en de vruchten daarvan.

(2) Een ieder heeft recht op de bescherming van de geestelijke en materiële belangen voortvloeiend uit een wetenschappelijk, letterkundig of artistiek werk, dat hij heeft voortgebracht.

Artikel 28. Een ieder heeft recht op het bestaan van een zodanige maatschappelijke en internationale orde, dat de rechten en vrijheden in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden verwezenlijkt.

Artikel 29. (1) Een ieder heeft plichten jegens de gemeenschap, zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is.

(2) In de uitoefening van zijn rechten en vrijheden zal een ieder slechts onderworpen zijn aan die beperkingen, welke bij de wet zijn vastgesteld en wel uitsluitend ter verzekering van de onmisbare erkenning en eerbiediging van de rechten en vrijheden van anderen en om te voldoen aan de gerechtvaardigde eisen van de moraliteit, openbare orde en het algemeen welzijn in een democratische gemeenschap.

(3) Deze rechten en vrijheden mogen in geen geval worden uitgeoefend in strijd met de doeleinden en beginselen van de V.N.

Artikel 30. Geen bepaling in deze Verklaring zal zodanig mogen worden uitgelegd, dat welke Staat, groep of persoon dan ook, daaraan enig recht kan ontleen om iets te ondernemen of handelingen van welke aard ook te verrichten, die vernietiging van een van de rechten en vrijheden, in deze Verklaring genoemd, ten doel hebben.